

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ตามวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี
5. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 ตามประสบการณ์ จำแนกเป็น ประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. จิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กัน
2. ระดับจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

4. จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีพฤติกรรมการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ” ผลการวิจัยได้ดังนี้ ในภาพรวมจิตสำนึกผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบของจิตสำนึกผู้บริหาร พบว่า ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักนิติธรรม ในระดับสูง ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักคุณธรรม ในระดับสูงมาก ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักความโปร่งใส ในระดับสูง ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักการมีส่วนร่วม ในระดับสูง ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักความรับผิดชอบ ในระดับสูง ด้านจิตใจและคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักความคุ้มค่า ในระดับสูง ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์กับ หลักนิติธรรม ในระดับสูงมาก ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์กับ หลักคุณธรรม ในระดับสูงมาก ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์กับ หลักความโปร่งใส ในระดับสูงมาก ด้านปัญญามีความสัมพันธ์กับ หลักการมีส่วนร่วม ในระดับสูง ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์กับ หลักความรับผิดชอบ ในระดับสูง ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์กับ หลักความคุ้มค่าในระดับสูง ด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับ หลักนิติธรรม ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับ หลักคุณธรรม ในระดับสูง ด้านพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กับ หลักความโปร่งใส ในระดับสูงมาก ด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับ หลักการมีส่วนร่วมในระดับสูง ด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับ หลักความรับผิดชอบต่อระดับสูง ด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับ หลักความคุ้มค่าในระดับสูง

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม สรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ระดับพฤติกรรมจิตสำนึกด้านจิตใจ และคุณธรรมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านพรหมวิหาร 4 เรียงลำดับจากมากลงมา คือ มีความเมตตาต่อศิษย์และลูกน้อง มีความกรุณาเอื้ออาทรต่อทุกคนอยู่เสมอ ไม่มีความอิจฉาริษยาเมื่อผู้อื่นได้ดีกว่าตน และมีความวางเฉยได้เมื่อจำเป็น

ระดับพฤติกรรมจิตสำนึกด้านปัญญาเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านความสามารถในการบริหาร เรียงลำดับจากมากลงมา คือ ริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาหลักสูตรได้ดี พัฒนาการวัดและประเมินคุณภาพการศึกษาได้ดี วิจัยพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาได้ดี ระดับพฤติกรรมจิตสำนึกด้านปัญญาเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารงบประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านความสามารถในการบริหาร เรียงลำดับจากมากลงมา คือ สามารถบริหารจัดการเงินงบประมาณได้ สามารถบริหารจัดการทรัพย์สินทางการศึกษาได้ วิจัยพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาได้ดี

ระดับพฤติกรรมจิตสำนึกด้านปัญญาเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารงานบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านความสามารถในการบริหาร เรียงลำดับจากมากลงมา คือ สามารถรักษาระเบียบวินัย ประเมินและปฏิบัติตามกฎหมายได้ สามารถดูแลรักษาส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจได้ และสามารถสรรหาและบรรจุแต่งตั้งได้อย่างเหมาะสม

ระดับพฤติกรรมจิตสำนึกด้านปัญญาเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารทั่วไปในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านความสามารถในการบริหาร เรียงลำดับจากมากลงมา คือ สามารถวางแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการสู่ความก้าวหน้าได้) สามารถริเริ่มสร้างสรรค์วิธีการปฏิบัติงานทั่วไปอย่างมีคุณภาพ สามารถวิจัย นิเทศ ติดตามและประกันคุณภาพได้

ระดับพฤติกรรมจิตสำนึก ด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความสามารถทางด้านจิตวิทยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านจิตวิทยา เรียงลำดับจากมากลงมา คือ สามารถพัฒนาบุคลิกภาพตนเองได้ สามารถใช้ศักยภาพของตนได้เต็มที่ สามารถใช้ความรู้รอบ คิครอบคอบและมองไกลได้ สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานได้ สามารถปรับพฤติกรรมตนเองและเพื่อนร่วมงานได้ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการทำงานได้ สามารถจัดการกับสภาพมนุษย์รอบตนได้ สามารถสร้างพลังขับเคลื่อนการทำงานได้ สามารถสร้างปัญญาให้คนรอบข้างได้ ระดับพฤติกรรมจิตสำนึก ด้านการบริหารตามแนวศาสนาพุทธ การบริหารตามแนวคริสต์ และการบริหารตามแนวอิสลาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านการบริหารตามแนวศาสนา

เรียงลำดับจากมากลงมา คือ มีความเกรงกลัวต่อการทำผิดทุกชนิด มีความเชื่อมั่นยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม มีความสมถะ อุดม พากเพียรพยายาม มีความรักความเมตตาเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงาน มีความอดทน แน่วแน่ แข็งแกร่งต่อการทำดี มีบุคลิกภาพงดงาม ทั้งกาย วาจาใจ มีความพากเพียรในการทำดีให้บริสุทธิ์ ทำความดีทุกชนิดได้ ละเว้นความชั่วทุกชนิดได้ระดับพฤติกรรมจิตสำนึก ด้านพฤติกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาด้านการบริหารตามแนวพฤติกรรมเรียงลำดับจากมากลงมา คือ รักษาประโยชน์ส่วนรวม ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีใจรัก ศรัทธา เชื่อสัจธรรมสุจริตต่อวิชาชีพบริหาร มีความรับผิดชอบและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร มีวินัยในตนเอง ควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ไม่มุ่งประโยชน์ตนโดยขัดขวางความเจริญของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์ ยึดมั่นระบบคุณธรรมและสร้างความสามัคคีในองค์กร มีความรัก เมตตา เอาใจใส่เพื่อนร่วมงานโดยคุณธรรมพัฒนาตนเองด้านวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจาใจ สังคมและอารมณ์ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นผู้นำในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ตั้งกวดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สภาพการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาเรียงลำดับจากมากลงมา คือ หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม และหลักการมีส่วนร่วม

โดยพิจารณาด้านหลักนิติธรรม เรียงลำดับจากมากลงมา คือ มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงของสถานศึกษา มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาได้ถูกต้องเกิดความเป็นธรรมและเสมอภาค มีการชี้แจงให้ครู นักเรียน มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษา มีการกำหนดวิธีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และ ข้อบังคับของสถานศึกษา มีการแบ่งแยกงาน ชี้แจงขอบข่ายภาระงาน และมอบหมายบุคลากรเข้าทำงานชัดเจนมีการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีการตกแต่ง หรือลงโทษบุคลากรที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงของสถานศึกษา

ด้านหลักคุณธรรม เรียงลำดับจากมากลงมา คือ มีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับครู และนักเรียน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารงาน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ และตรงต่อเวลา มีการปฏิบัติต่อกันและบุคคล

ทั่วไปด้วยความสุภาพอ่อนโยน และมีมนุษยสัมพันธ์ มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค ยุติธรรม และวางตนต่อบุคคลทั่วไปอย่างเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

ด้านหลักความโปร่งใสในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากหลักความโปร่งใส เรียงลำดับจากมากลงมา คือ มีการดำเนินการรับนักเรียนในเขตบริการอย่างโปร่งใส การดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา มีการทำงานในรูปคณะกรรมการ มีการบริหารงานต่างๆ อย่างเปิดเผยและโปร่งใส มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษา ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ บุคลากรหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัว จัดให้มีระบบติดตามตรวจสอบงานด้านต่างๆ จัดให้มีการทำรายงานผลการจัดการศึกษาประจำปีเสนอผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณชน ผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาสามารถมีส่วนร่วมรับรู้การบริหารงานด้านต่างๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้มีความถูกต้องเป็นปัจจุบันตรงกับความเป็นจริง พร้อมเปิดเผยแก่บุคคลทั่วไป

ด้านหลักการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากหลักการมีส่วนร่วม เรียงลำดับจากมากลงมา คือ เปิดโอกาสให้มีการตั้งคณะกรรมการประเมิน และกำหนดแนวทางการปรับปรุง พัฒนางานของสถานศึกษา บุคลากรมีส่วนร่วมในการศึกษาและพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา บุคลากรร่วมมือกันจัดระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตัดสินใจและแก้ปัญหา ก่อนดำเนินงานระหว่างดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน จัดให้คณะกรรมการดำเนินงานในส่วนที่ได้รับมอบหมาย รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบทุกระยะ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา จัดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหลักความรับผิดชอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากหลักความรับผิดชอบ เรียงลำดับจากมากลงมา คือ สถานศึกษามีนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจน มีการมุ่งเน้นให้ครูปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ และกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน มีการสร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการแต่งตั้งครูเป็นคณะกรรมการกำกับติดตามผลการดำเนินงานในสถานศึกษา มีการมอบหมายให้ผู้ได้บังคับบัญชาวางแผนดำเนินงาน สรุปและประเมินผล บุคลากรมีความรับผิดชอบส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหลักความคุ้มค่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากหลักความคุ้มค่า เรียงลำดับจากมากลงมา คือ จัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการควบคุมกำกับให้

บุคลากรได้ปฏิบัติงานเต็มความรู้ เต็มความสามารถ และเต็มเวลา มีการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการตามลำดับความสำคัญโดยเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการรณรงค์ให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ตามวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี สรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ระดับจิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครเขต 3 ตามวุฒิการศึกษา จำแนกเป็นสูงกว่าปริญญาตรี และ ปริญญาตรี ในภาพรวม พบว่า ด้านจิตใจและคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ด้านปัญญา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านจิตใจและคุณธรรมในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านพรหมวิหาร 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 ด้านทศพิธราชธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ด้านสังคหวัตถุ 4 แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านปัญญาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาด้านความสามารถด้านการบริหาร พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารวิชาการพบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารงบประมาณ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การบริหารงานบุคคลพบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการบริหารทั่วไป มีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ)

ทางด้านจิตวิทยาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) เมื่อพิจารณาด้าน ทฤษฎีมนุษยนิยม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทฤษฎีปัญญานิยม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การบริหารตามแนวศาสนาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการบริหารตามแนวพุทธมีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารตามแนวคริสต์พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารตามแนวอิสลาม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพฤติกรรมในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านจรรยาบรรณต่อตนเองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจรรยาบรรณต่อวิชาชีพพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อสังคม พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 5 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหารของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 3 ตาม ประสิทธิภาพ จำแนกเป็น ประสิทธิภาพมาก และประสิทธิภาพน้อย สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ด้านจิตใจและคุณธรรม พบว่า ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาก มีระดับจิตสำนึกสูงกว่า ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพน้อยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านพรหมวิหาร 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ด้านทศพิธราชธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านสังคหวัตถุ 4 แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านปัญญาผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมากมีระดับจิตสำนึกสูงกว่าผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพน้อยใน ภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาด้าน ความสามารถด้านการบริหาร พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ การบริหารวิชาการพบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การ บริหารงบประมาณ พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารงานบุคคล พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการบริหารทั่วไป มีความ แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความสามารถด้านจิตวิทยา ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อ พิจารณาด้าน ทฤษฎีมนุษยนิยม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทฤษฎี พฤติกรรมนิยมพบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทฤษฎีปัญญานิยม พบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การบริหารตามแนวศาสนาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อ พิจารณารายด้าน พบว่าการบริหารตามแนวพุทธมีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) การบริหารตามแนวคริสต์พบว่ามี ความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การบริหารตาม แนวอิสลาม พบว่ามีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพฤติกรรมในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านจรรยาบรรณต่อตนเองมีความ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อ

วิชาชีพบริหาร พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยาบรรณต่อสังคม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตรวจสอบสมมุติฐานดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 ” นั้น ในภาพรวมจิตสำนึกผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในระดับสูงมาก ซึ่งตอบรับสมมุติฐาน ข้อ 1 ที่ว่า “ จิตสำนึกผู้บริหารกับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 มีความสัมพันธ์กัน” ซึ่งสอดคล้องกับ ชาติชาย อุทัยพันธ์ (2552) ที่ว่าปัจจุบันสังคมได้ให้ความสำคัญวัดคุณมากกว่าคุณค่าทางจิตใจและคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้นำหรือผู้บริหารทุกระดับต้องปรับกระบวนทัศน์และวิธีคิดใหม่ เนื่องจากปัจจัย สิ่งแวดล้อม อาจส่งผลทำให้การเสริมสร้างและพัฒนาจิตสำนึกในด้านคุณธรรมและจริยธรรมขาดความสมบูรณ์ ซึ่งการปลูกฝังหรือสร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรมนั้น จะต้องมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สำหรับผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ หมายถึง การบริหารงานจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น จะต้องมีคุณธรรมประจำตัวด้วย นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และสิ่งที่จะเพิ่มคุณภาพของผู้บริหารที่ดีอีกประการหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ คือ การมีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งการมีบุคลิกดีนั้นเกิดได้ภายใน คือ จากใจเป็นบุคลิกส่วนตัวทางหนึ่ง และภายนอก คือ การแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม การระมัดระวังกิริยา มารยาท เหล่านี้จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและคุณภาพอย่างแน่นอน (ปนัดดา ดิศกุล อ้างถึงในชาติชาย อุทัยพันธ์, 2552) สมชาย พุกผล กล่าวไว้ในบทความ “การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร” (สมชาย พุกผล, 2552) ว่า

ประการที่ 1 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี หลักธรรมที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ประการที่ 2 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี ธรรมะที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผู้อื่นประการที่ 3 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี จริยธรรม มีมาตรฐานของการกระทำ และพฤติกรรม อันเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงการเป็นผู้ทรงเกียรติ ที่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก หรืออะไรที่ผิด โดยใช้ดุลยพินิจพิจารณาในเชิงศีลธรรม เกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 23)

ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า ธรรมาภิบาลเป็นหลักการคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดีเพื่อเป็นการรับรองว่า ในองค์กรจะไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการบริหารงาน ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาก็คือสิ่งที่รับรองว่าสถานศึกษาไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการพัฒนา แต่เป็นการประกันว่า สถานศึกษานั้นมีการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ และตรวจสอบได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จิตสำนึกผู้บริหารต้องมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล จึงจะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม อยู่ในระดับใด” นั้น ในภาพรวมพบว่า ระดับจิตสำนึกผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 อยู่ในระดับมาก ซึ่งปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 2 ที่ว่า “ระดับจิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง” ซึ่งสอดคล้องกับสมชาย พุทธิผล (2552) ที่ว่า การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร” ประการที่ 1 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี หลักธรรมที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ประการที่ 2 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี ธรรมะที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ประการที่ 3 ผู้บริหาร ที่ดีนั้นควรจะมี จริยธรรม (Ethics) มีมาตรฐานของการกระทำและพฤติกรรม อันเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงการเป็นผู้ทรงเกียรติ ที่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก หรืออะไรที่ผิด โดยใช้ดุลยพินิจพิจารณาในเชิงศีลธรรม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ระดับจิตสำนึกผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ที่มีระดับจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม” นั้น พบว่า สภาพการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งปฏิเสธสมมุติฐานข้อ 3 ที่ว่า “. การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง” ซึ่งสอดคล้องกับเกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 23) ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า ธรรมาภิบาลเป็นหลักการคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดีเพื่อเป็นการรับรองว่า ในองค์กรจะไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการบริหารงาน ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาก็คือสิ่งที่รับรองว่าสถานศึกษาไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการพัฒนา แต่เป็นการประกันว่า สถานศึกษานั้นมีการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ และตรวจสอบได้ สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี เป็นแนวทางการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของ ประเทศทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสงบสุขมีความถูกต้อง และเป็นธรรม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบริหารสถานศึกษานั้น ผู้บริหารต้องใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานต้องอยู่ในระดับมาก เพื่อการพัฒนาการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 ที่ว่า “เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหาร ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ตามวุฒิ การศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี ” นั้นภาพรวมพบว่า ผู้บริหารของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 จำแนกตามวุฒิ การศึกษา ผู้บริหารที่มีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับจิตสำนึกสูงกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิ ปริญญาตรี เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านจิตใจและคุณธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ($t = 2.608$) ด้านปัญญา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตอบรับสมมุติฐานข้อ 4 ที่ว่า “จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีวุฒิกการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่า ปริญญาตรี และปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ” แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ Berkowitz and Ruteman (1968 อ้างถึงใน สุริตา หงษาชาติ, 2539 หน้า 46) ศึกษาเกี่ยวกับ บุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบต่อสังคม กับกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 766 คน ใน มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน โดยเปรียบเทียบระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมกร พบว่า ชนชั้น กลางมีความรับผิดชอบสูงกว่าชนชั้นกรรมกร และความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ระดับการศึกษา

ผู้วิจัยมีความเห็น ว่า ระดับจิตสำนึกในการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี จะมีระดับจิตสำนึกสูงกว่าผู้บริหารที่สำเร็จ การศึกษาในระดับปริญญาตรี

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 5 ที่ว่า “เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกผู้บริหาร ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 ตาม ประสบการณ์ จำแนกเป็น ประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย ” นั้น ภาพรวมพบว่า ผู้บริหาร ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 จำแนก ตามประสบการณ์ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์มาก มีระดับจิตสำนึก สูงกว่า ผู้บริหารที่มี ประสบการณ์น้อย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าแตกต่าง

กันอย่างไม่มียุทธศาสตร์ทางสถิติทุกข้อ ซึ่งปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่า “จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีประสพการณ์มาก และประสพการณ์น้อย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ” ซึ่งสอดคล้องกับ ณรงค์ เกียรติศรีศิริ (2530, หน้า 34-35) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณธรรมสำหรับผู้บริหารความคิดเห็นของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยแสดงว่าครูผู้สอนประถมศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เห็นว่าสิ่งสำคัญอันดับแรกๆ ที่ผู้บริหารจะยึดถือและปฏิบัติ คือ ยึดมั่นในสถาบันหลัก คือ รักชาติ ปฏิบัติตามอุดมการณ์ของคนไทย ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนา เทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณอันใหญ่หลวงและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของไทย เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ นอกจากนี้ผู้บริหารจะอุทิศเวลาให้แก่หน้าที่การงานเพื่อความสำเร็จของสถานศึกษาศึกษาปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสุวรรณ ทองคำ (2545 หน้า 4 – 5) ทำวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ที่ว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายหลัก ส่วนใหญ่บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมากเกือบทุกหลัก ยกเว้นหลักคุณธรรม บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมากที่สุด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีจิตสำนึกในการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสพการณ์มากจะมีระดับจิตสำนึกสูงกว่าผู้บริหารที่มีประสพการณ์น้อย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. เชนโยบาย

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ควรให้ความสำคัญและควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1.1 ควรวางนโยบายพัฒนาผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างาน โดยที่ยังมีประสพการณ์น้อย ให้บริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมากขึ้น

1.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมจิตสำนึกในด้านปัญญาให้มากขึ้นโดยเฉพาะความสามารถในการบริหารวิชาการ

1.3 กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ มีจิตสำนึก มีความสามารถในการบริหารจัดการให้มากขึ้นโดยการส่งเสริมให้

ผู้บริหารสถานศึกษาได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นและควรเป็นการศึกษาในด้านบริหารการศึกษาโดยตรง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 เท่านั้น ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักการบริหารแนวอื่นๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต 3 หรือในเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สามารถนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา ที่เชื่อว่าจะนำไปสู่การบริการที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกระดับสูงในการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาได้

2.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาบุคลากรสามารถนำผลวิจัยไปออกแบบแผนการอบรมพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานได้